

Міністерство культури та інформаційної політики України

*Державний науково-методичний центр
змісту культурно-мистецької освіти*

«СХВАЛЕНО»

Науково-методичною радою
Державного науково-методичного центру
змісту культурно-мистецької освіти
Протокол № 6
від «06» грудня 2021 р.

**Типова навчальна програма з навчальної дисципліни
«РИСУНОК»
середнього (базового) підрівня початкової мистецької освіти
з декоративного мистецтва початкового професійного спрямування,
класи декоративного мистецтва**

**Київ
2021**

Типова навчальна програма з навчальної дисципліни «РИСУНОК» середнього (базового) підрівня з декоративного мистецтва початкового професійного спрямування, класи декоративного мистецтва. Київ, 2021. 23 с.

Укладачі:

Безрук І. О., заступник директора з методичної роботи Харківської дитячої художньої школи № 1 ім. І.Ю. Рєпіна, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, *координатор групи*;

Іванців І. М., викладач образотворчого мистецтва, завідувач художнім відділенням Дитячої музичної школи № 5 ім. М. А. Римського-Корсакова (м. Харків), спеціаліст першої категорії;

Роюк-Багринівська О. З., голова циклової комісії рисунку Львівського фахового коледжу декоративного і ужиткового мистецтва ім. І. Труша, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист;

Стецик Я. М., старший викладач Підпечерівської школи мистецтв (Івано-Франківська обл.).

Рецензенти:

Дідик Н. Я., викладач фахових дисциплін Коледжу мистецтв ім. А. Ерделі Закарпатської академії мистецтв, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, заслужений художник України;

Тихомирова Т. М., викладач Дитячої художньої школи № 1 ім. К. К. Костанді (м. Одеса), спеціаліст вищої категорії, викладач-методист; методист Одеського обласного навчально-методичного центру закладів культури і мистецтва, член Національної спілки художників України.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Типова навчальна програма з навчальної дисципліни «Рисунок» (далі – типова навчальна програма) розроблена з урахуванням вимог до обсягу та результатів навчання, передбачених Типовою освітньою програмою середнього (базового) підрівня початкової мистецької освіти з декоративного мистецтва початкового професійного спрямування (наказ Міністерства культури України від 23.07.2019 р. № 562), містить загальний нормативний зміст, обсяг та нормативні результати навчання учнів рисунку, а також окреслює рекомендовані підходи до планування й організації освітнього процесу в класах декоративного мистецтва. Нормативний зміст навчання за типовою навчальною програмою базується на образотворчій та декоративній спадщині різних епох, традиціях і сучасних досягненнях національної та світової художніх шкіл.

Типова навчальна програма може бути основою для розроблення викладачем робочої навчальної програми з навчальної дисципліни «Рисунок». У робочій навчальній програмі, розробленій на основі цієї типової навчальної програми, викладач деталізує, конкретизує та адаптує нормативний зміст дисципліни, передбачений типовою навчальною програмою, відповідно до місцевих умов і потреб учня/учениці, визначає організаційні форми проведення та види навчальних занять, комплекс художньо-педагогічних технологій та методів викладання, необхідне методичне забезпечення, форми та засоби контролю якості знань учнів з урахуванням індивідуального підходу. Також викладач може реалізувати власний алгоритм викладання шляхом перерозподілу кількості годин для опанування нормативного змісту навчання в межах одного модуля, уточнення додаткових обсягів навчального матеріалу та результатів навчання понад визначені типовою навчальною програмою.

Мета вивчення дисципліни орієнтована на формування базових навичок виконання графічних композицій, опанування графічних засобів, технік і прийомів, формування художнього смаку та розвиток творчого мислення, мотивацію подальшого навчання на поглибленому підрівні початкової мистецької освіти або подальшого здобуття мистецької освіти професійного спрямування в закладах фахової передвищої освіти за спеціальністю «Декоративне мистецтво».

Освітній процес з навчальної дисципліни «Рисунок» здійснюється у формі навчальних занять, заходів поточного та підсумкового контролю. Основною формою занять є **груповий урок**.

Навчання проводиться за *модулями*. Кожен модуль передбачає формування певної частини компетентностей, що стають основою для подальшого навчання та досягнення нормативних навчальних результатів після завершення опанування типової навчальної програми.

Опанування нормативного змісту навчання за типовою навчальною програмою розраховано на мінімальну нормативну кількість навчальних тижнів – 35 тижнів на рік (без урахування канікулярних періодів) та на мінімальний нормативний обсяг часу на опанування програми, що становить для 1 – 5 років навчання – 35 год. на рік (*1 год. на тиждень*).

З метою реалізації індивідуального підходу до кожного/кожної

учня/учениці та відповідно до принципів модульної системи навчання в робочій навчальній програмі **загальну кількість навчальних годин** рекомендовано розподіляти на розсуд викладача на:

– поглиблення та вдосконалення набутих навичок та вмій учнів або збільшення часу на вивчення окремих модулів у зв'язку з індивідуальною потребою учня/учениці;

– повторення/закріплення пройденого матеріалу;

– підготовку до контрольних заходів та/або публічних заходів;

– планування та проведення інших форм роботи (відвідування культурно-мистецьких заходів, пов'язаних зі змістом мистецької освіти тощо);

– відпрацювання нормативного змісту навчання через непередбачувані обставини (карантин, хвороба учня/учениці тощо).

Для моніторингу рівня навчальних досягнень учнів застосовуються форми **поточного та підсумкового контролю**.

Поточний контроль здійснюється: під час навчальних занять (поурочний контроль); за підсумками кожного модуля (модульний контроль). Поточний контроль може здійснюватися у формі контрольних уроків, переглядів. Конкретні форми поточного (поурочного, модульного) контролю визначаються викладачем відповідно до робочої навчальної програми.

Підсумковий річний контроль здійснюється після завершення кожного року навчання у формі *річного контрольного перегляду графічних робіт навчальних модулів другого семестру*, що включає результати навчання за типовою навчальною програмою.

Наприкінці п'ятого року навчання проводиться **підсумковий контроль за результатами опанування типової навчальної програми** у формі **комплексного перегляду підсумкових робіт** з композиції, декоративного живопису, рисунку, формотворення та роботи в матеріалі.

Оцінювання міри досягнення учнями результатів навчання середнього (базового) підрівня початкової мистецької освіти передбачає оцінювання шляхом виставлення балів (оцінок) у цифровому (числовому) виразі за поділом на 4 рівні: початковий (1 – 3 бали), середній (4 – 6 балів), достатній (7 – 9 балів), високий (10 – 12 балів). Метою оцінювання є визначення рівня навчальних досягнень учня/учениці в оволодінні змістом, визначеним цією типовою навчальною програмою на кожному з етапів навчання (*Додаток*).

Оцінювання має бути систематичним і послідовним, спрямованим на підтримку учнів в їхніх навчальних успіхах, розуміння ними власного прогресу навчання й формування бажання досягати навчальних результатів за типовою навчальною програмою; воно не передбачає порівняння з досягненнями інших учнів та не залежить від складності опанованого репертуару, темпу набуття компетентностей тощо. Оцінювання в процесі **підсумкового контролю** здійснюється за результатами опанування типової навчальної програми в повному обсязі та передбачає перевірку набутих фахових компетентностей за показниками, що відповідають нормативним результатам навчання, визначеним типовою навчальною програмою.

НОРМАТИВНИЙ ЗМІСТ, ОБСЯГ ТА РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Перший рік навчання. Завдання: вивчення матеріалів та інструментів художника-графіка, опанування засобів графічної виразності; відтворення тону за допомогою штриха.

Перший рік навчання			
Навчальні модулі	Зміст навчання	Орієнтовна кількість годин	Результати навчання
<i>Перший семестр</i>			
<p>Модуль 1. Образотворчі засоби графічної виразності</p>	<p>Матеріали та інструменти художника-графіка: графітні олівці, туш, фломастери, маркери, вугілля, сангіна, сепія тощо. Засоби графічної виразності: лінія, крапка, пляма, силует, штрих.</p> <p>Лінія в природі і мистецтві. Види ліній (тонкі, хвилясті, круглі, концентричні, зигзагоподібні, перехресні тощо) та крапок (різні за розміром).</p> <p>Навчально-творча робота на відтворення різних видів ліній та крапок (наприклад, на тему «Підводний світ», «Тваринний світ» тощо). Художні матеріали та інструменти: <i>папір А3, графітний олівець, маркер, гелева ручка, фломастер тощо.</i></p> <p>Лінійний силует (контур). Навчально-творчі роботи на відтворення виразного контуру нерегулярних природних форм (наприклад, овочів, фруктів, листя дерев, гілок, квітів, мушлі, тварин тощо).</p> <p>Навчально-творчі роботи на відтворення контуру геометричних фігур (наприклад, квадрат, коло, еліпс, трикутник тощо).</p>	<p>16</p>	<p>Знає і розрізняє основні графічні матеріали та інструменти.</p> <p>Знає та називає вивчені засоби графічної виразності.</p> <p>Застосовує вивчені види ліній та крапок.</p> <p>Передає характер силуету та геометричну форму природних об'єктів.</p>

	<p>Художні матеріали та інструменти: <i>папір А3, чорна туш.</i></p> <p>Зображення навколишнього середовища. Навчально-творча робота на поєднання вивчених графічних засобів виразності (наприклад, на тему «Букет квітів», «Ранок у лісі» тощо). Художні матеріали та інструменти: <i>папір А2, графічні матеріали за вибором учнів.</i></p>		Відтворює реалістичні образи світу природи за допомогою вивчених засобів графічної виразності.
<i>Загальна кількість годин за перший семестр</i>		16	
Другий семестр			
Модуль 2. Однотоновий силует (пляма, заливка)	<p>Пляма і силует. Навчально-творчі роботи на відтворення з натури <u>та/або¹ по пам'яті різноманітних силуетних форм</u> (наприклад, у зображенні об'єктів природи). Художні матеріали та інструменти: <i>папір А2, чорна туш, пензлі, маркери, графічні матеріали за вибором учнів.</i></p> <p>Тон. Тоновий контраст білих плям на чорному тлі або чорних плям на білому тлі. Навчально-творча робота на відтворення з натури <u>або по пам'яті тонового контрасту і нюансу</u> (наприклад, у зображенні дерев, форми та фактури стовбурів, крони, букетів квітів, тварин, комах, равликів тощо). Художні матеріали та інструменти: <i>папір А2, чорна туш, маркери, графічні матеріали за вибором учнів.</i></p>	12	<p>Відтворює силуетні форми нескладних природних об'єктів.</p> <p>Відтворює тонові контрасти та нюанси вивченими графічними засобами.</p>

¹ Тут та далі в тексті підкреслено ключові моменти виконання роботи.

	<i>Навчально-творча робота на відтворення з натури різних за тоном предметів (наприклад, побутовий натюрморт тощо). Художні матеріали та інструменти: папір А-3, вугілля, сангіна, графітні олівці.</i>		
Модуль 3. Графічне відтворення тону	Відтворення тону за допомогою штриха. Види штрихів (горизонтальні, вертикальні, діагональні, за формою предмета, перехресні тощо). Затемнення тону за допомогою нашарування штрихів. <i>Навчально-творча робота на тональне відтворення об'єкту з натури</i> (наприклад, опудало птаха тощо). Художні матеріали та інструменти: папір А3, графітні олівці.	7	Передає за допомогою штрихування тональність запропонованого об'єкту.
<i>Загальна кількість годин за другий семестр</i>		19	
Всього годин у навчальному році		35	

Під час виконання програми підсумкового річного контролю учень/учениця:

описує основні матеріали художника-графіка та правильно їх обирає (залежно від творчого завдання);

застосовує вивчені види ліній та крапок, тонування плями, різновиди штрихування;

правильно передає конфігурацію об'єктів, що зображуються.

Другий рік навчання. Завдання: відтворення ритму в рисунку; опанування принципів стилізації і прийомів трансформації природних об'єктів та фактур; ознайомлення з основними пропорціями представників тваринного світу.

Другий рік навчання			
Навчальні модулі	Зміст навчання	Орієнтовна кількість годин	Результати навчання
<i>Перший семестр</i>			
Модуль 4. Ритм у графіці	Ритм у природі і мистецтві. Види і темпи ритмів у графіці (активний,	16	

	<p>поривчастий, дробовий, плавний, спокійний, сповільнений, чергування однакових елементів, ритм на контрастах об'ємів тощо).</p> <p>Напрямки ритму (по горизонталі, по вертикалі, по діагоналі, в глибину картинної площини, з глибини картинної площини, по колу, по спіралі тощо).</p> <p>Ритмічна організація художнього мотиву. Спостереження і творча асоціація.</p> <p>Навчально-творчі роботи на створення композиції за мотивами природних об'єктів (наприклад, на тему «Соняшники», «Метелики» тощо).</p> <p>Художні матеріали та інструменти: папір А3, туш, маркер, гелева ручка.</p> <p>Ритми в декорі тварин (ритм ліній, смуг, плям декору).</p> <p>Силуети тварин з виразним декором.</p> <p>Навчально-творчі роботи на створення по <u>пам'яті</u> профільних силуетів тварин з виразним природним декором (наприклад: риб, тварин, птахів тощо).</p> <p>Художні матеріали та інструменти: папір А3, чорна туш, маркер.</p> <p>Вибір об'єкта споглядання. Утримання чіткого силуету за допомогою плями, ажур, тону, ритму тощо.</p> <p>Навчально-творча робота на відтворення об'єкту споглядання (наприклад, на тему «Мандрівка лісом», «Вид з вікна», «Відпочинок</p>		<p>Відтворює відповідні метроритмічні особливості природних об'єктів на основі спостереження.</p> <p>Передає характерні особливості об'єкту споглядання через силует, тон і ритм.</p>
--	---	--	---

	<i>в саду» тощо).</i> Художні матеріали та інструменти: <i>папір А2, графічні матеріали за вибором учнів.</i>		
<i>Загальна кількість годин за перший семестр</i>		16	
<i>Другий семестр</i>			
Модуль 5. Стилізація і трансформація		19	
5.1. Стилізація і трансформація природних форм	Принципи стилізації (геометризація, декоративність, спрощення/узагальнення та їх комбінація). Прийоми трансформації (розтягування, стиснення, зсув, злам, згин, здавлювання, скручування тощо). <i>Навчально-творча робота з <u>натюри</u> на стилізацію рослин (наприклад, натюрморт з предметів побуту та фруктів, овочів, рослин незвичайних, вишуканих форм-гарбуз, соняшник, сухоцвіт, фізаліс, ананас тощо).</i> Художні матеріали та інструменти: <i>папір А3, графічні матеріали за вибором учнів.</i>	6	Застосовує вивчені принципи стилізації та прийоми трансформації під час зображення рослин.
5.2. Пропорції тварин	Пропорції фігур тварин. Побудови фігур тварин. Виразність характеру та форми фігури тварини. Стилізація і трансформація фігур тварин. <i>Навчально-творча робота на стилізацію фігур тварин виконується у <u>два етапи</u> (в результаті обидва рисунки мають бути розташовані на одному аркуші):</i> <i>1) замальовка тварини з <u>натюри</u>,</i> <i>2) стилізація і трансформація фігури тварини.</i> Художні матеріали та	3	Вміє стилізувати і трансформувати натурні замальовки тварин.

	інструменти: <i>папір А3, олівці різної м'якості, сангіна, фломастери.</i>		
5.3. Природні та творчі фактури	<p>Фактура природних об'єктів.</p> <p>Навчально-творчі роботи на створення оригінальних фактур на основі замальовок фактур з <u>натури</u> (наприклад, кора дерева, мушлі, пір'я тощо).</p> <p>Художні матеріали та інструменти: <i>папір А3, олівці різної м'якості, сангіна, гелеві ручки, фломастери, кольорові олівці, туш, перо, маркери, пастель.</i></p> <p>Навчально-творча стилізація на обрану учнем/ученицею тему (наприклад: «Кімнатні рослини», «Звірі в лісі», «Пригоди в зоопарку» тощо).</p> <p>Художні матеріали та інструменти: <i>папір А2, олівці різної м'якості, сангіна, гелеві ручки, фломастери, кольорові олівці, туш, перо, маркери, пастель.</i></p>	10	<p>Вміє трансформувати та стилізувати природні фактури у творчі.</p> <p>Вміє створити стилізовану тематичну композицію із природних об'єктів.</p>
<i>Загальна кількість годин за другий семестр</i>		19	
Всього годин у навчальному році		35	

Під час виконання програми підсумкового річного контролю учень/учениця:

відтворює ритми природних об'єктів за допомогою вивчених графічних засобів;

застосовує вивчені принципи стилізації та прийоми трансформації для передачі силуету об'єктів, особливостей їх фактури і графічного декору;

вміє зображувати тварин із дотриманням основних пропорцій.

Третій рік навчання. Завдання: опанування способу візування; вивчення лінійної перспективи; застосування правил/приймів світлотіньового моделювання форми, об'єму та відтворення просторовості.

Третій рік навчання			
Навчальні модулі	Зміст навчання	Орієнтовна кількість годин	Результати навчання
<i>Перший семестр</i>			
Модуль 6. Закономірності лінійної перспективи	<p>Перспективне зображення. Просторовість. Спосіб візування (визначення пропорцій предмета олівцем). Види перспективи (лінійна, зворотня, панорамна, сферична, тональна, повітряна тощо).</p> <p>Лінійна перспектива. Навчально-творчі роботи на опрацювання лінійної перспективи (наприклад, пейзаж за спостереженням відносно лінії горизонту). Художні матеріали та інструменти: <i>папір А3, графітні олівці.</i></p> <p>Конструктивна будова та пропорції геометричних форм: куб, куля, конус, циліндр. Навчально-творчі короткочасні рисунки-начерки з різних ракурсів (точок зору) (наприклад, зображення куба, кулі, конусу, циліндру тощо). Художні матеріали та інструменти: <i>папір А2, графітні олівці.</i></p> <p>Зображення інтер'єру, предметів в інтер'єрі відносно лінії горизонту, передача «умовного» тону (з урахуванням напрямку освітлення). Навчально-творчі зарисовки інтер'єру з натури (наприклад, зарисовки куточка класу, квартири, музею тощо).</p>	9	<p>Застосовує спосіб візування для визначення пропорцій зображуваного об'єкта.</p> <p>Передає просторовість за допомогою лінійної перспективи.</p> <p>Правильно відтворює геометрію форм з урахуванням лінійної перспективи.</p> <p>Правильно зображує об'єкти в інтер'єрі відносно лінії горизонту з використанням «умовного» тону.</p>

	Художні матеріали та інструменти: <i>папір А3, графічні матеріали за вибором учнів.</i>		
Модуль 7. Світлотінь як засіб передачі об'єму	<p>Моделювання форми за допомогою світлотіней. Елементи світлотіні: полиск, світло, півтінь, тінь, рефлекс, падаюча тінь.</p> <p>Навчально-творчі роботи на передачу об'єму з <u>натури</u> (наприклад, натюрморт з 3-х предметів різних геометричних форм).</p> <p>Художні матеріали та інструменти: <i>папір А3, м'які матеріали за вибором учнів (вугілля, сангіна, сепія тощо).</i></p> <p>Відтворення за уявою об'ємних геометричних форм з різних точок по відношенню до лінії горизонту.</p> <p>Навчально-творча робота на створення <u>за уявою</u> декоративної образної композиції на основі вивчених геометричних фігур (наприклад, на тему «Архітектурний пейзаж (активний чи спокійний)», «Фантазійне місто (затишне чи агресивне)» тощо).</p> <p>Художні матеріали та інструменти: <i>папір білий або тонований А2, графічні матеріали, м'які олівці тощо.</i></p>	7	<p>Правильно відтворює об'єм предметів із застосуванням світлотіней.</p> <p>Відтворює об'ємні геометричні форми за уявою. Передає зміну тону форми залежно від ракурсу та освітлення.</p>
<i>Загальна кількість годин за перший семестр</i>		16	
<i>Другий семестр</i>			
Модуль 8. Зображення драперій	<p>Види драпірування, форми складок (циліндричні, конусні, пірамідальні, провисаючі).</p> <p>Навчально-творчі роботи на зображення <u>з натури</u> різноманітних драперій (наприклад, на вазі, кулі,</p>	19	<p>Передає з натури об'єм і структуру складок драперії.</p>

	<p>площині тощо).</p> <p>Художні матеріали та інструменти: папір А3, графічні матеріали за вибором учнів.</p> <p>Зміна зображення орнаментального мотиву на драперіях.</p> <p>Навчально-творча робота з <u>натури</u> на відтворення орнаментованих тканин (наприклад, творчий натюрморт з 2-3 предметів побуту та драпіруванням).</p> <p>Художні матеріали та інструменти: папір А2, графічні матеріали за вибором учнів.</p>		Відтворює спрощений декор (орнамент) на складках драперії.
Загальна кількість годин за другий семестр		19	
Всього годин у навчальному році		35	

Під час виконання програми підсумкового річного контролю учень/учениця:

відтворює геометричну побудову предметів на різних рівнях відносно лінії горизонту;

передає об'єм і просторовість за допомогою світлотіней;

відтворює різноманітні види драперій (зокрема, із нескладним орнаментом).

Четвертий рік навчання. Завдання: вдосконалення графічних навичок; вивчення пропорцій фігури людини, її голови та обличчя, кистей рук; вивчення особливостей графічної інтерпретації.

Четвертий рік навчання			
Навчальні модулі	Зміст навчання	Орієнтовна кількість годин	Результати навчання
Перший семестр			
Модуль 9. Фігура людини. Портрет	<p>Пропорції фігури людини.</p> <p>Зарисовки спрощених силуетів людини в статичних та динамічних позах.</p> <p>Стилізація фігури людини для створення виразного образу.</p> <p>Вікові зміни пропорцій фігури людини.</p>	16	

	<p>Навчально-творчі зарисовки фігур людини (зокрема, - зарисовки фігури людини з натури в різних позах; - стилізація фігури людини).</p> <p>Художні матеріали та інструменти: папір А3, олівець, фломастер, гелева, ручка, маркер.</p> <p>Пропорції голови людини. Пропорції обличчя.</p> <p>Навчально-творчі зарисовки голови людини. Художні матеріали та інструменти: папір А3, олівець, фломастер, гелева ручка, маркер.</p> <p>Пропорції кистей рук. Схематичне або спрощене зображення рук.</p> <p>Навчально-творчі зарисовки кистей рук з натури. Художні матеріали та інструменти: папір А3, олівець, фломастер, гелева ручка, маркер.</p> <p>Відображення характерних ознак зовнішності людини (форма голови, риси обличчя).</p> <p>Навчально-творча робота на стилізацію портрета для створення виразного образу (наприклад, турботливої мами, веселої подруги, замріяної колеги, автопортрета та ін.) виконується у два етапи:</p>	<p>Дотримується пропорцій в зображенні фігур людей різного віку та в різних позах.</p> <p>Дотримується пропорцій в зображенні голови та обличчя людини.</p> <p>Вміє схематично зображати кісті рук.</p> <p>Передає портретні риси людини. Застосовує вивчені принципи стилізації та прийоми трансформації під час створення портрету та фігури людини. Створює виразний портретний образ в процесі трансформації.</p>
--	--	---

	<p>- зарисовки з натури портрету людини в різних ракурсах (фас, профіль тощо);</p> <p>- стилізація портрету людини з використанням кращої натурної зарисовки.</p> <p>Художні матеріали та інструменти: папір А4 для першого етапу; папір білий або тонований А2 для другого етапу; графічні матеріали за вибором учнів.</p>		
Загальна кількість годин за перший семестр		16	
Другий семестр			
Модуль 10. Інтерпретація	<p>Інтерпретація як індивідуальне трактування/бачення образу чи об'єкту.</p> <p>Графічна інтерпретація декору предметів давнини на прикладі творчості народних майстрів.</p> <p>Графічна орнаментика предметів та площини.</p> <p>Навчально-творча робота на графічну інтерпретацію декору предметів (наприклад, натюрморт з етнічними предметами, предметами давнини: куманець, прядка, веретено, кошель, макітра тощо).</p> <p>Художні матеріали та інструменти: папір білий або тонований А2, графічні матеріали за вибором учня.</p> <p>Правила побудови постановки:</p> <ul style="list-style-type: none"> - визначення теми, образного рішення; - підбір відповідних предметів; - оптимальна кількість предметів; 	19	<p>Вміє інтерпретувати з натури форми та декор предметів в натюрморті.</p>

	<p>- наявність і кількість драперій тощо. Самостійна побудова натурної композиції (вільне компоновання предметів за вибором учнів).</p> <p>Навчально-творча інтерпретація на <u>основі власної натурної постановки</u> (наприклад, натюрморт з предметів побуту складних форм або музичних інструментів тощо).</p> <p>Художні матеріали та інструменти: папір білий або тонований А2, графічні матеріали за вибором учнів.</p> <p>Навчально-творча робота на графічну інтерпретацію творів українських народних художників (наприклад, М. Приймаченко, К. Білокур, Г. Собачко, І. Сколозdra, Я. Гніздовського та ін.).</p> <p>Художні матеріали та інструменти: папір білий або тонований А3, графічні матеріали за вибором учнів.</p> <p>Творче переосмислення сюжету. Відображення характерів персонажів у власній графічній композиції.</p> <p>Навчально-творча робота на створення графічної тематичної композиції «Українські народні традиції, свята й обряди» (наприклад, «Гаївки», «Свято Купала», «Обжинки» тощо).</p>		<p>Самостійно створює натурну постановку та відтворює її у власному рисунку.</p> <p>Вміє інтерпретувати вивчені роботи українських народних художників.</p> <p>Вміє інтерпретувати і поєднувати різноманітні форми предметів в цільному композиційному задумі.</p>
--	--	--	--

	Художні матеріали та інструменти: <i>папір білий або тонований А3, графічні матеріали за вибором учнів.</i>		
<i>Загальна кількість годин за другий семестр</i>		19	
Всього годин у навчальному році		35	

Під час виконання програми **підсумкового річного контролю** учень/учениця:

правильно відтворює пропорції фігури людини, спрощено зображує кисті рук, передає характерні особливості побудови голови та обличчя людини (зокрема, стилізуючи їх);

інтерпретує форму предметів та їх декор, сюжет і образи у власній графічній композиції.

П'ятий рік навчання. Завдання: відтворення різноманітних орнаментів на об'ємних формах та драперіях (зокрема, із застосуванням лінійного скорочення орнаменту за законами перспективи); вивчення графічних засобів передачі матеріальності, фактури та текстури предметів побуту, що виконані з різних матеріалів (скла, дерева, плетіння тощо).

П'ятий рік навчання			
Навчальні модулі	Зміст навчання	Орієнтовна кількість годин	Результати навчання
<i>Перший семестр</i>			
Модуль 11. Побудова перспективи на орнаментованій формі	Накладання орнаментальної сітки на геометричну форму. Лінійне скорочення орнаменту в перспективі. Чорно-біле узагальнення. Навчально-творчий натюрморт з орнаментованих геометричних об'єктів (наприклад, куб, циліндр, куля, конус тощо). Художні матеріали та інструменти: <i>папір А2, туш, пензель, перо, маркер.</i>	6	Правильно відтворює орнамент у перспективі на об'ємних геометричних формах.
Модуль 12. Орнаментика в побуті	Побутові предмети з виразним геометричним декором (різьблені рами, дошки тощо). Орнамент на об'ємних предметах (керамічний посуд, розписані	10	

	<p>шкатулки тощо) та драперіях. Навчально-творчий натюрморт з <u>натури</u> на відтворення орнаментів на предметах побуту та драперіях (наприклад, з 3-4 декорованих предметів побуту та вишитим драпіруванням з рушників або серветок). Художні матеріали та інструменти: папір А2, графічні матеріали за вибором учнів.</p> <p>Зарисовки фігури людини в орнаментованому одязі. Навчально-творчі роботи з <u>натури</u> на зображення людини в орнаментованому одязі (наприклад, в національному вбранні, в одязі із чітким геометричним декором тощо). Художні матеріали та інструменти: папір А3, графічні матеріали за вибором учнів.</p>		<p>Вміє відтворювати орнаментовані об'ємні предмети і драперії.</p> <p>Відтворює орнамент на одязі людини.</p>
Загальна кількість годин за перший семестр		16	
Другий семестр			
<p>Модуль 13. Передача матеріальності предметів графічними засобами. Тематичний натюрморт</p>	<p>Відтворення текстури і фактури предметів побуту. Тональна і фактурна різниця предметів у натюрмортах. Співвідношення планів. Організація світла і тіні. Виразність структури предметного середовища. Навчально-творчі натюрморти з <u>натури</u> на передачу матеріальності предметів (наприклад, з предметів з різних матеріалів – матового та/або прозорого скла, кострубатого дерева,</p>	11	<p>Передає фактуру та текстуру предметів з різних матеріалів.</p>

	<p><i>шершавої глини, рельєфного текстилю тощо).</i></p> <p>Художні матеріали та інструменти: <i>папір білий або тонований А3, графітні олівці, сепія, вугілля або графічні матеріали за вибором учнів.</i></p> <p>Образно-символічні можливості натюрмортного жанру ПРО ТОН (за прикладами робіт художників декоративного спрямування²).</p> <p>Навчально-творчий тематичний натюрморт з натури <u>або</u> за уявою на основі переглянутих аналогів (наприклад, на тему «Пасха», «Івана Купала», «Різдво», «Новий рік», «Свято Спаса», «Покрова» тощо).</p> <p>Художні матеріали та інструменти: <i>папір А2, графічні матеріали за вибором учнів.</i></p>		<p>Створює власний тематичний натюрморт, інтерпретуючи роботи відомих художників.</p>
<p>Модуль 14. Підготовка підсумкової художньої роботи</p>	<p>Лінійно-конструктивна побудова.</p> <p>Світло-тіньове узагальнення.</p> <p>Виявлення виразної форми предметів та відтворення структури складок драперії (відносно планової перспективи).</p> <p>Передача настрою, заданого конкретно постановкою (за рахунок загальної світлоти).</p>	<p>8</p>	

² Пропонується перегляд творів представників світового та українського декоративного мистецтва, серед яких: А. Базилевич, В. Богуславський, Я. Гніздовський, О. Губаєв, М. Кочубей, В. Криволап, В. Кричевський, О. Кульчицька, Н. Лопухова, О. Новаківський, В. Патик, В. Перевальський Р. Свередюк, В. Лопата, І. Марчук, В. Ульянова, С. Якутович та інші.

	Навчально-творча підсумкова робота з <u>натури</u> (наприклад, натюрморт з 2-3 побутових предметів і драперії). Художні матеріали та інструменти: папір А2, графітні олівці.		Відтворює об'ємно-просторові та декоративні зображення натурних об'єктів вивченими графічними матеріалами і техніками.
Загальна кількість годин за другий семестр		19	
Всього годин у навчальному році		35	

Під час виконання програми **підсумкового контролю** учень/учениця:
вільно застосовує вивчені графічні техніки;
застосовує лінійну перспективу для відтворення простору на картинній площині;
відтворює різноманітні орнаменти на об'ємних предметах, драперіях та одягненій фігурі людини;
створює творчі роботи з натури і за уявою, досягаючи художньої виразності та образності.

5. Список рекомендованої літератури

1. Белянський О. М. Короткочасний рисунок. Майстер-клас. Навчальний посібник для художніх навчальних закладів 1–4 рівнів акредитації, Луганськ : ЛДІКМ, 2008. 124 с.
2. Библиотека изобразительного искусства. URL: <http://www.artlib.ru/> (дата звернення: 15.10.21).
3. Волошина Любов Рання графіка Святослава Гординського 1920–1930 роки. Львів : Афіша, 2007. 188 с.
4. Губаль Б. І. Спеціальний рисунок. Івано-Франківськ : видання Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2016. 94 с.
5. Гордон Л. Рисунок. Техника рисования фигуры человека. Москва : Эксмо-пресс, 2000. 124 с.
6. Ельшевський Г. В. Новый альбом графики. Москва : Советский художник, 1991. 208 с.
7. Ермолаева Л. П. Основы дизайнерського искусства: декоративная живопись, графика, рисунок фигуры человека. Москва : Гном и Д., 2001. 120 с.
8. Энциклопедия живописи и графики. Art-каталог : веб-сайт. URL: <http://www.art-catalog.ru/> (дата звернення: 18.10.21).
9. Жолтовський П. М. Малюнки Києво-Лаврської іконописної майстерні. Київ : Наукова думка, 1982. 188 с.
10. Кириченко М. А. Кириченко І. М. Основи образотворчої грамоти. Київ : Вища шк., 2002. 168 с.
11. Ли Н. Г. Основы ученого академического рисунка: учебник. Москва : Эксмо, 2009. 239 с.
12. Ли Николай. Основы учебного академического рисунка. Москва : Эксмо, 2011. 349 с.
13. Ли Николай. Голова человека. Основы учебного академического рисунка. Москва : 2012. 264 с.
14. Лушников Б. В. Рисунок. Портрет: учебное пособие. Москва : ВЛАДОС, 2008. 142 с.
15. Лумис Эндрю. Рисуем голову. Москва : Астрель, 2009. 35 с.
16. Малиновський В. А. Рисунок голови і портретні завдання: навч. посіб. Київ : КНУБА, 2005. 125 с.
17. Маковкін Є. А. Рисунок геометричних тіл. Методичні вказівки до виконання завдань з дисципліни «Академічний рисунок» / уклад. Є. А. Маковкін. арків : ХДАМГ, 2002. 9 с.
18. Претте М. К. Капальдо А. Творчество и выражение. Москва : Советский художник, 1985. 210 с.
19. Перепадя В. В. Рисунок. Проблеми творчості в навчальному процесі. Львів : Палітра, 2003. 288 с.
20. Приймич Л. Ю. Основы композиції: методичний посібник (для спеціальностей «Образотворче мистецтво», «Декоративне мистецтво»). Ужгород, 2012. 23 с.

21. Прийоми стилізації. URL: https://hudozhka.uln.muzkult.ru/media/2018/09/17/1217325261/hudozhka.uln_Priemy_stilizacii_natyurmorta.pdf (дата звернення: 01.10.2021).
22. Рид Уолт. Фигура: Методика рисования и построения / пер. с англ. Уолт Рид. Минск : ООО «По-пурри», 2000. 144 с.
23. Робертсон Брюс. Техника рисунка фэнтези. Москва : АСТ Астрель, 2003. 142 с.
24. Сухенко В. О. Рисунок. Навчальний посібник. Київ : BONA MENTE, 2004, 184 с.
25. Сухенко Віктор. Академічний рисунок. Київ : Амадей, 2016. 232 с.
26. Смит Стен. Рисунок полный курс. Москва : АСТ Астрель, 2009. 151 с.
27. Стилизація предметів. Трансформація предметів. Формотворення. URL: <http://learn.unium.ru/uniumdesign/design1/lesson4/> (дата звернення: 01.10.2021).
28. Туманов І. М. Рисунок. Живопис. Скульптура: навч. посіб. Львів : Аверс, 2010. 496 с.
29. Федоров М. В. Рисунок и перспектива.. Москва : Искусство, 1960. 210 с.
30. Хогарт Берн. Игра света и тени. Тула : Родничок ; Москва : Астрель АСТ, 2001. 153 с.
31. Чиварди Д. Рисунок. Пейзаж: методы, техника, композиция Москва : Эксмо, 2004. 64 с.
32. Чиварди Д. Рисунок. Художественный портрет. Москва : Эксмо-Пресс, 2002. 65 с.
33. Якушева М. С. Трансформация природного мотива в орнаментальную декоративную форму: учебное пособие. Москва : МГХПУ им. С. Г. Строганова, 2009. 240 с.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Рівні компетенції	Бали	Характеристика навчальних досягнень учнів
Початковий	1 – 3	Рівень виконання навчальних завдань не в повній мірі відповідає результатам навчання за програмою навчальної дисципліни «Рисунок». Учні/учениці бракує власних творчих думок, наявні численні грубі технічні помилки, працює лише за допомогою викладача. Демонструє початковий рівень володіння вивченими графічними засобами, техніками і прийомами.
Середній	4 – 6	Виконані навчальні завдання програми дисципліни «Рисунок» мають значну кількість недоліків. Демонструє окремі елементи художньо-образного вирішення завдань, часто потребує підказок викладача, не завжди вміє самостійно завершити роботу. Демонструє задовільний рівень володіння вивченими графічними засобами, техніками і прийомами.
Достатній	7 – 9	Демонструє необхідні навички та уміння під час виконання графічних завдань програми. Досягає художньої виразності в більшості творчих навчальних завдань, але мають місце незначні недоліки-порушення етапів їх виконання, інколи потребує підказок викладача. Добре володіє вивченими графічними засобами, техніками і прийомами.
Високий	10 – 12	Впевнено та якісно виконує навчальні завдання програми дисципліни «Рисунок», що відповідають вимогам поточного етапу навчання. Втілює художній образ у виконанні творчих завдань. Самостійно працює над завданням від початку до кінця, правильно веде роботу на всіх етапах виконання. Вільно та на високому рівні володіє опанованими графічними засобами, техніками і прийомами.